

İç Mekân Bağlamında Modern Mimarlık Mirası: Kavaklıdere Sineması Değer Analizi*

*The Heritage of Modern Architecture in the Context of the Interior: A Value Analysis of Kavaklıdere Cinema***

Ayşe Nur TÜR

Batman Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, İç Mekan Tasarımı Programı, Batman, Türkiye
Batman University, Technical Sciences Vocational School, Design Department Interior Design Program, Batman, Türkiye
ORCID ID 0000-0003-1706-4273
aysenurturr@gmail.com

Umut ŞUMNU

Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, Ankara, Türkiye
Assoc Prof., Başkent University, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, Department of Interior Architecture and Environmental Design, Ankara, Türkiye
ORCID ID 0000-0003-1172-0532
usumnu@gmail.com

DOI: 10.5505/jas.2023.97658

Öz

Araştırma, modern mimarlık mirasının korunması konusunu, iç mekân odağıyla ele almaktadır. İç mekân, kullanıcıyla doğrudan ilişki içinde olduğu için sonradan müdahalelere açıktır. Bu durum iç mekânın korunması konusunu zorlaştırmaktadır. Yapılan araştırma, Ankara'da bulunan bir sinema yapısı üzerinden bu sorunu ele almayı hedeflemektedir. Nejat Tekelioğlu'nun apartmanlı sinema yapılarından biri olan ve 1965 yılında yapılan Kavaklıdere Sineması, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Araştırmanın ilk bölümünde, modern mimarlık mirasının korunması konusu, değer merkezli koruma yaklaşımıyla ele alınmış; farklı kurum (Burra Tüzüğü, English Heritage, ICOMOS) ve kişilerin (Riegl, Lipe, Frey, Mason ve Avrami, Madran) değer tanımlarına yer verilmiştir. Diğer bölümde, sinemanın ortaya çıkışı ve mekânsallaşma süreci anlatılmış, Ankara sinemalarından örneklere yer verilmiştir. Son bölümde ise örneklem olarak seçilen Kavaklıdere Sineması'nın planları ve iç mekân fotoğrafları aracılığıyla iç mekân analizi aktarılmıştır. Sinemanın sahibi Ayhan Nergiz ve sinemanın uzun yıllar işletmeciliğini yapan Zafer Şener ve İrfan Demirkol ile sözlü tarih görüşmeleri yapılmıştır. Gönüllük esasına dayalı olarak, yapılan görüşmelerde onam formları alınmıştır. Görüşmecilerin kişisel arşivleri, görsel malzeme olarak kullanılmıştır. Son olarak, Kavaklıdere Sineması değer merkezli koruma yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiş; Belge değeri, kimlik değeri, mimari değer, işlevsel ve ekonomik değer, süreklilik değeri, anı değeri ve özgünlük değeri bakımından incelenmiştir. Değerlendirmelerin sonucunda, Kavaklıdere Sineması'nın bir modern

* Bu makale Başkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Tezli Yüksek Lisans Programı'nda Doç. Dr. Umut Şumnu danışmanlığında yürütülen İç Mekân Bağlamında Modern Mimarlık Mirası: Kavaklıdere Sineması Değer Analizi başlıklı yüksek lisans tezine dayandırılarak hazırlanmıştır. Araştırma aynı zamanda DOCOMOMO Türkiye İç Mekan Komitesi tarafından 2022 yılında düzenlenen Türkiye'de Modern İç Mekanlar 2 Sempozyumu'nda sunulmuştur.

** This article is based on master thesis titled "İç Mekân Bağlamında Modern Mimarlık Mirası: Kavaklıdere Sineması Değer Analizi" under the supervision of Assoc. Prof. Umut Şumnu, Başkent University, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, Department of Interior Architecture and Environmental Design. The research was also presented at the Modern Interiors in Turkey 2 Symposium organized by DOCOMOMO Turkey Interior Spaces Committee in 2022.

mimarlık mirası olarak ele alınması için sahip olması gereken değerlerin analizi yapılmıştır ve koruma gerekliliği vurgulanmıştır. Yapılan araştırma, belgeleme çalışması ve değer tespitleriyle beraber, Kavaklıdere Sineması'nın korunmasına yönelik yapılması gereken çalışmalar için bir altlık görevi üstlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Modern Mimarlık mirası, Modern iç mekânlar, Sinema mekânları, Kavaklıdere Sineması, Ankara

Abstract

The research deals with the conservation of modern architectural heritage with a focus on the interior. The user coming into direct contact with the interior makes it prone to subsequent interventions, although this also makes the protection of the interior space problematic. The research aims to address this problem through the consideration of a cinema structure in Ankara, namely Kavaklıdere Cinema. This Nejat Tekelioğlu apartment cinema building was built in 1965 and constitutes the sample of the research. In the first part of the research, the subject of the protection of modern architectural heritage is conveyed using a value-centered conservation approach. Different institutions and individuals have included definitions of value. In the following part, the emergence of cinema and its spatialization process are explained. In the final part, the interior analysis was conveyed through plans and interior photographs of the Kavaklıdere Cinema, which was chosen as a sample. An oral history interview was held with Ayhan Nergiz, the owner of the cinema, as well as with Zafer Şener and İrfan Demirkol, who have been the managers of the cinema for many years. Voluntary consent forms were obtained during the interviews. The personal archives of the interviewees were used as visual materials. Finally, Kavaklıdere Cinema was evaluated, according to the framework of the value-centered conservation approach, in terms of the value of the documents, identity, architecture, function and economic, continuity, memory, and originality. As a result of the evaluations, the features that Kavaklıdere Cinema should have in order to be considered as a modern architectural heritage have been analyzed, and the necessity of protecting the building has been emphasized. In addition to providing research, documentation and valuation, this study also serves as a basis for the work that needs to be done to protect Kavaklıdere Cinema.

Keywords: Heritage of modern architecture, Modern interiors, Cinema spaces, Kavaklıdere Cinema, Ankara

Giriş

Yapılan araştırma, yakın geçmişte tasarlanan modern iç mekânların, mimari miras olarak değerlendirilmesi, belgelenmesi ve bu sayede korunmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Türkiye’de de modern mimarlık mirasının korunmasına yönelik çalışmalar yakın bir zamanda gündeme gelmeye başlamıştır. Çalışma kapsamında, modern mimarlık mirasının korunması konusunun iç mekân odağıyla araştırılması ile alana katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Araştırma, Nejat Tekelioğlu tarafından 1965 yılında tasarlanan Kavaklıdere Sineması'nın korunmasına yönelik yapılması gereken çalışmalar için bir altlık görevi görmektedir.

Hande Atmaca Çetin (2019), 1950’li yıllar sonrasında malzeme ve teknoloji açısından Türkiye’de iç mekânların değişmeye başladığını aktarmıştır. Tüketime dayalı bir kültürle beraber, eskiden devletin otoritesi altında olan mimarlık ve tasarım alanlarını 1950’lerden sonra özel iç mimarlık ofisleri oluşturmaya başlamıştır. Mimarlık ve tasarım alanlarına özel sektörün hâkim olmasıyla beraber, 1960’lı yıllara gelindiğinde Türkiye’de modern iç mekânların oldukça çeşitlendiği söylenebilir. Atmaca Çe-

tin, modern mobilya üretiminde de ilk adımların 1950’ler sonrasında atıldığına dikkat çekerek, hem devletin, hem özel sektörün hem de üniversitelerin modern mobilya üretimine çok büyük fayda sağladığını aktarmıştır (2019). Aynı zamanda bahsi geçen dönemde Amerikan kültürünün yaygınlaşması da iç mekân bağlamında tasarımı doğrudan etkilemiştir. Avcı Hosanlı'nın aktarımıyla “çok partili dönemde ABD ile ilişkilerin güçlenmesi, “Amerikan” kültürünün popülerleşmesine ve dolayısıyla gündelik ve kamusal hayatta, sosyalleşme aktivitelerinde yenilikler ve dönüşümler oluşmasını sağlamıştır. (2022, s. 48). Tasarım ve mimarlık alanlarındaki gelişmeler nedeniyle, araştırmanın sınırlılığı 1960’lı yıllar olarak belirlenmiştir. 1960’lar Türk sinema tarihinde de Yeşilçam’ın ortaya çıktığı dönem olması sebebiyle ‘Altın Çağ’ olarak tanımlanmaktadır. Dinçay (2014), Türkiye’de sinema, 1960’larla birlikte ticari olarak gelişmiş, geniş kitlelerce benimsenmiş bir halk eğlencesine dönüştüğünü aktarmıştır. Avcı Hosanlı (2022, s. 53), kent içi sinema kültürünün 1950’li yıllar sonrasında yeni bir yapı ve iç mekân tipolojisi geliştirdiğini, sinema kültürünün yayılarak modern mimarlık mirasının önemli örneklerini verdiği aktarmıştır.

Günümüzde ise sinemaya gitme deneyiminin oldukça değiştiğini gözlemek mümkündür. 1960'lı yılların apartmanlı sinemaları bugün yerini alışveriş merkezi sinemalarına bırakmıştır. Sinema kültüründe yaşanan değişimler sebebiyle Kavaklıdere Sineması gibi birçok sinema kapanmıştır. Kavaklıdere Sineması, şu an işlevsiz durumda bulunmaktadır. Bu durum Kavaklıdere Sineması'nı, diğer kapatılan, işlev değiştiren sinemalarından ayırmaktadır. Bu noktada Kavaklıdere Sineması'nın örneklem olarak seçilmesi oldukça önemlidir. Örneklem olarak Kavaklıdere Sineması'nın belirlenmesinin başlıca sebepleri şöyledir:

- 1970 yılında Ankara'da var olan sinema sayısı 40'dan fazladır. (Şumnu, 2018). Bahsi geçen dönemde oldukça popüler olan sinema mekânları, toplum hafızasında önemli bir yere sahiptir. 1960'lı yıllarda açılmış olan Kavaklıdere Sineması dönemi analiz etmek için iyi bir örnektir.
- Alışveriş merkezi sinemalarının artması, bağımsız sinemaların kullanıcı tarafından az talep görmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda korsan film satışlarının yaygınlaşmaya başlaması, bağımsız sinemaları maddi sıkıntılara sürüklemiş, birçok sinema mekânı işlev değiştirmiş veya tamamen kapanmıştır. Bu noktada, Ankara'da uzun yıllar işlev değiştirmeden kalan tek sinema Kavaklıdere Sineması'dır.
- *Ankara'da İz Bırakan Mimarlar* projesinde eserleri incelenen mimarlar arasında Kavaklıdere Sineması mimarı Nejat Tekelioğlu da yer almaktadır (Bayraktar, 2017). Tekelioğlu'nun ortağı Vedat Dalokay ile Ankara'da yapmış olduğu birçok proje bulunmaktadır fakat Kavaklıdere Sineması Nejat Tekelioğlu'nun tek başına yürüttüğü bir projedir. Bu sebeple mimarın tasarım anlayışını takip etmek için Kavaklıdere Sineması önemli bir örnektir.

Kavaklıdere Sineması'nın bir miras olarak ele alınması, değer merkezli koruma yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilebilir. Kavaklıdere Sineması'nın değerlerinin analizi, koruma çalışmaları için bir altlık oluşturması bakımından önemlidir.

Değer Merkezli Koruma Yaklaşımı

Bir yapının, miras olarak ele alınabilmesi ve korunabilmesi sahip olduğu değerlerin belirlenmesiyle sağlanabilir. Mason (2006), bir yerin anlam bakımından farklı değerlere sahip olduğunu, Manhattan'da 1766 yılında inşa

edilen St. Paul Şapel'i örneği ile açıklamıştır. Bir mimari eser olarak, Mimar John McComb'un tasarladığı yapı olması sebebiyle sanatsal değere, Manhattan'daki en eski yapılardan biri olması sebebiyle tarihî değere, ibadet yeri olması sebebiyle manevi değere, Manhattan'da değerli bir arazide yer aldığı için ekonomik değere sahip olduğunu aktarmıştır (Mason, 2006). Yapının, sahip olduğu bütün bu değerler kapsamında kültürel miras olarak ele alınması ve korunması gerekliliği vurgulanmıştır.

Modern mimarlık yapıları da değer merkezli koruma yaklaşımı ile ele alınabilir. Emre Madran (2006), modern çağın ürettiği yapıların bir "miras" olarak sayılabilmesi için de bazı değerleri taşıması gerektiğini vurgulayarak, 20. yüzyıl öncesi mimarlık yapıtları için belirlenmiş ve hâlen kullanılagelen bazı değer tanımlarının çağdaş dönem yapıtlarına da uyarlanabileceğini aktarmıştır.

Değer merkezli koruma yaklaşımında birçok farklı değer tanımları yapan araştırmacı ve kurum vardır. Riegl, Lipe, Frey, Mason, Avrami ve Madran gibi araştırmacıların yapmış oldukları değer tanımları Tablo 1'de sıralanmıştır. Tablo 2'de ise Burra Tüzüğü, English Heritage ve ICOMOS gibi kurumların değer tanımlarına yer verilmiştir.

Oluşturulan tabloyla birlikte, değer merkezli koruma yaklaşımına dair değer tanımlarında bulunan çeşitli kişi ve kurumların bazı noktalarda ortak değer tanımlarının bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Diğer yandan koruma programı hazırlanması sürecinde tek bir araştırmayı baz almanın eksik kalacağı söylenebilir. Bu noktada, yapı özelinde birkaç araştırmacının değer tanımları ele alınarak bir koruma programı hazırlanabilir.

Değer merkezi koruma yaklaşımı, yapısal değerlerin yanı sıra (estetik değer, mimari değer, özgünlük değeri, teknik ve teknolojik değer, vb.) sosyal değerlere de (anı değeri, kimlik değeri, sembolik değer, vb.) yer vermesi açısından önemlidir. Değer tanımlarının çeşitlenmesi, özellikle iç mekân bağlamında önem kazanmaktadır. Korunması gereken yapının kabuğu ve yapısal unsurları kadar iç mekânın da korunması gereklidir. Bu noktada değer merkezli koruma yaklaşımının iç mekânı da -birçok değer tanımlarıyla beraber- kapsayan bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür.

Değer merkezli koruma yaklaşımı çerçevesinde bir modern mimarlık mirası olan Kavaklıdere Sineması değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında çeşitli kurum ve

Tablo 1. Değer Tanımları-Kişiler

Riegl	Lipe	Frey	Mason ve Avrami	Madran
Eskilik	Estetik	Miras	Tarihsel ve Sanatsal	Mimari
Anı	Sembolik	Varlık	Sembolik ve Kimlik	Kimlik
Kullanım	Ekonomik	Maddi (Parasal)	Ekonomik	İşlevsel ve Ekonomik
Yenilik	Bilgi	Eğitim	Araştırma	Belge
		Seçenek	Sosyal ve Sivil	Özgünlük
		Prestij	Manevi ve Dinî	Süreklilik
			Doğal	

Kaynak: Riegl, 2015; Kaşlı, 2009; Mason, 2006; Mason, ve Avrami, 2000; Madran, 2006.

Tablo 2. Değer Tanımları-Kurumlar

Burra Tüzüğü	English Heritage	ICOMOS (Türkiye Bildirgesi)
Estetik	Estetik	Estetik ve Sanatsal
Sosyal	Kültürel	Tarihsel
Tarihsel	Ekonomik	Kullanım Değeri
Bilimsel	Eğitim ve Akademik	Teknik-Teknolojik
	Kaynak	Özgünlük
	Eğlence	Bütünlük
		Enderlik ve Teklik
		Grup
		Belgesel

Kaynak: Kaşlı, 2009; ICOMOS, 2013.

kişilerin değer tanımlarına yer verilmiştir. Kavaklıdere Sineması'nın değer analizi yapılırken de bahsi geçen kişi ve kurumların tanımları üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır. Kavaklıdere Sineması'nın değer analizinin yapılmadan önce sinema yapılarının tarihsel sürecinin aktarılması, çalışma için önemlidir. Bu nedenle "Bir Modern Mimarlık Mirası Olarak Sinema" ve "Ankara Sinemalarının Tarihsel Süreci" başlıklarına yer verilmiştir.

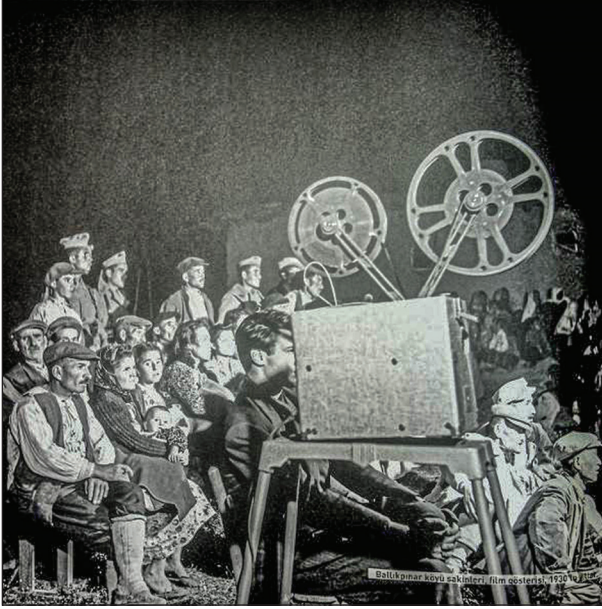
Bir Modern Mimarlık Mirası Olarak Sinema

Sinema, resmî olarak 22 Aralık 1895 günü Paris'te Capucines Bulvarı'ndaki Grand Cafe'de düzenlenen bir gösteriyle doğmuştur (Scognsmillo, 1987). Özön, "Lumiere kardeşlerin cinematographe ismini verdikleri bir aygıtla, halka yaptıkları ilk genel gösteri, sinema serüvenin başlangıcı olmuştur" (1961, s.15). Sinemanın Türkiye'de başlama zamanı da Paris'teki gösterimden bir sene sonrasındır. Türkiye'deki ilk film gösterimi Weinberg'in

1896'da, Galatasaray'da Sponeck Birahanesi'nde yaptığı gösteri olarak kabul edilir. (Gökmen, 1973). Sponeck Birahanesi'ndeki bu gösterim, aynı zamanda halkın da ilk kez sinemayla buluşmasıdır.

Hem dünyadaki hem de Türkiye'deki ilk film gösterimleri, bir sinema mekânı olmaksızın biri kafede diğeri birahane de olmak üzere kamusal mekânlarda gerçekleşmiştir. Sponeck Birahanesi'nden sonra, birkaç kıraathanede de film gösterimleri gerçekleşmiştir. Özön (1961), 1898 yılında Beyoğlu'nda Varyete Tiyatrosu'nda, 1900 yılında ise yine Beyoğlu'nda yer alan Odeon Tiyatrosu'nda film gösterimlerinin yapıldığını aktarmıştır. Türkiye'de sinemanın mekânsallaşması ilk film gösteriminden 12 sene sonra gerçekleşmiştir. Meşrutiyet'in ilanı üzerine sinemayı bu sığıntı durumdan çıkararak yine Weinberg oldu. Weinberg 1908 yılında Pathe Sinemasını yapıtarak Türkiye'de ilk sürekli sinema salonunu kurmuştur. (Özön, 1961).

Şekil 1. Ballıkpınar Köyü'ndeki film gösterimi.

Kaynak: Karakaya, 2014, s:179

1908 yılında açılan Pathe Sineması'yla beraber, sinema mekânları İstanbul'da hızla yayılmıştır. Sinemanın tarihsel süreci incelendiğinde, ortaya çıktıktan bir sene gibi kısa bir zaman içinde Türkiye'ye geldiği fakat Türkiye'de sinemanın mekânsallaşma sürecinin daha geç tarihlerde gerçekleştiği görülmektedir. Sinema izleme deneyimi, bir mekân olmaksızın açık hava sinema gösterimleriyle de oldukça yaygınlaşmıştır. Karakaya (2014), 1930'lu yıllarda Ankara Halkevi gençlerinin 16 milimetrelik göstericiyi yüklenip, Ballıkpınar Köyü'ne geldiklerini ve gece açık havada köy halkının; kadın, erkek, çocuk hatta askerlerinde de bulunduğu bir kitleye film gösterimi yaptığını aktarmıştır (Şekil 1).

Ankara Sinemalarının Tarihsel Süreci

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ulus, Ankara'nın ticari ve sosyokültürel açıdan önemli bir bölgesiydi. "Bu dönemde politik bir merkez olan Ulus'un sosyal bir merkez hâline gelmesinde Taşhan'ın yanında açılan ve İkinci Dünya Savaşı yıllarının en lüks sineması olan Yeni Sinema büyük önem taşımaktadır" (Bayraktar, 2016, s.70). 1930'lu yıllar öncesinde sinema yapıları Ulus bölgesinde yer almıştır. Ankara'da sinema amacıyla inşa edilen ilk yapı örneği

olan Kulüp Sineması da, Ulus Rüzgarlı Sokak'ta yer almaktaydı (Kaymaz 2019). Ankara Palas, Merkez Bankası ve Bankalar Caddesi üçgeninde kalan Millet Bahçesi'nde yer alan ahşap sinema binası ile sinemaseverler için her gece film gösterimi yapılmaktaydı (Bayraktar, 2016). Fakat Millet Bahçesi 1923 yılında kapanmıştır.

Şenol Cantek'e göre, "Jansen tarafından çizilen imar planı otuzların ortasında Ulus'u ikinci plana düşürür" (2020, s. 46). Yeni imar planıyla beraber şehrin en önemli kavşak ve meydanlarından biri Kızılay olmuştur. Bununla beraber Ankara'nın ticari ve sosyokültürel merkezi Kızılay olmaya başlamıştır. İmar planında yapılan bu değişiklik Ankara'da yer alan sinemaların konumlarını da etkilemiştir.

Bayraktar (2016), Kızılay'da yer alan Ulus Sineması'nın açılışının, Ankara'daki kültürel etkinlikleri Ulus'tan Kızılay'a kaydırıldığını belirtmektedir. Bu süreçte Kızılay'da yeni sinema mekânları açılmaya başlamıştır. Bunlardan biri de 1949 yılında açılan Büyük Sinema'dır. Büyük Sinema Ankara'nın en önemli protokol mekânlarından birisi olmuştur. Tek salon ve balkon olarak tasarlanan sinema yapısının iç mekânında sanat eserleri bulunmaktadır. Bu iki özelliğiyle beraber Büyük Sinema'nın, Kavaklıdere Sineması ile ortak noktaları olduğu görülmektedir.

Kızılay bölgesinde bulunan sinema örnekleri çoğaltılabilir.¹ Kavaklıdere Sineması'nın da mimarı olan Nejat Tekelioğlu tarafından 1960'lı yıllarda tasarlanan Nergiz ve Menekşe Sinema'ları da Kızılay'daki sinema örneklerindedir.

İrfan Demirkol, 1960'lı yıllarda Ankara'da yaklaşık 170 adet açık hava sinemasının olduğunu aktarmıştır:

O zamanlar açık hava sinemaları bahçe, akşamları ailecek yemek yenilen piknik yapılan yerlerdeydi. Gençlik Parkı'nda, Yenimahalle'de, Bahçelievler'de her mahallede varmış. O zamanlar Bahçelievler'de arsalar varmış, şimdi hepsi apartman oldu. Oralar çay bahçesi, aile bahçesi gibiymiş. Tabi sinema da varmış, konser de. Bir sürü insan yetişmiş, oralarda. Emel Sayın'lar, Barış Manço'lar gibi. Filmden önce sahneye çıkılırmış. Ben çocukluğumdan hatırlıyorum, filmden önce galalar olurdu açık havada (Kişisel İletişim, 2022).

1 Ankapol Sineması, Ankara Orduevi Sineması, Ankara Sineması, Cep Sineması, Kızılırmak Sineması, Megapol Sineması, Metropol Sineması, Sinema 70.

Bu bağlamda, açık hava sinemalarının Ankara'da sinema kültürünün yaygınlaşmasına katkı sağladığı sonucuna ulaşılabılır. Açık hava sinemalarına yoğun ilgi gösteren halk, sinema yapılarının oluşumuna da olumlu bir etki sağlamıştır. Sinemanın mekânsallaşmasına dair ilk örnekleri Erken Cumhuriyet Dönemi'nde başlamış olsa da sinema yapılarının yaygınlaşması 1950'li yılları bulmuştur. (Avcı Hosanlı, 2022).

1957'de nüfus artışına çözüm bulmak için Ankara'da yeni bir imar planı olan, Uybadin-Yücel planı devreye sokulmuş, plana Kavaklıdere bölgesinin de eklenmesiyle 1960'ların sonundan itibaren bölgede mağazalar, sinema salonları ve apartman blokları inşa edilmeye başlanmıştır (Kaymaz, 2019). 1968'ten 1970'e kadar Tunalı Hilmi Caddesi üzerinde Kavaklıdere, Lale, Yeni Ulus, Ses ve Talip Sineması olmak üzere beş sinema açılmıştır (Tanyer, 2020). İlerleyen süreçte Kavaklıdere bölgesinde yer alan sinema yapılarında artış olmuştur. Evren ve Karadoğan'ın (2008) *Sinemada Son Adam: Makinist Ramazan Çetin Ankara Sinemaları Tarihi* isimli kitabında Kavaklıdere'de yer alan sinemalar şu şekilde sıralanmıştır: Çankaya Sineması, Dedeman Sineması, Dilek Sineması (Küçükesat'ta), Hanif Sineması, Karınca Sineması (Küçükesat'ta). Ankara'nın en gözde caddelerinden biri olan Tunalı Hilmi ve çevresinin (Kavaklıdere) geçmişi sinema salonları açısından zengin sayılırdı (Tanyer, 2019).

Özellikle 1960'lar sonrasında Ankara'da sinema yapılarının sayısında önemli ölçüde bir artış olmuştur. Bahsi geçen dönemde Ankara'da sinemaya karşı yoğun ilgi vardır. Şenyapılı, Ankara'daki sinema salonlarının sayılarını şöyle aktarmıştır: "1953 Ankara İmar Komisyonu Raporu'na göre, Ankara'da o yılda varolan sinema sayısı 10'dur. Bugün bu sayı 40'ı geçmiştir. Sinemaların 10'u Cebeci'de, 7'si Yenışehir'de, 7'si Maltepe'de, 5'i Kavaklıdere'de, 2'si Küçükesat'ta, 6'sı Ulus'ta, 3'ü Yenimahalle'de, 1'i Bahçelievler'dedir" (1970, s. 42). Ankara'daki sinema salonlarındaki bu artışta özellikle apartmanlı sinemaların da etkisi olduğu söylenebilir. 1970'li yıllar sonrasında ise sinema ortamında bir kriz başlamıştır. Bunun nedenini Evren ve Karadoğan (2008, s. 62), şu şekilde açıklamıştır:

Yetmişli yılların ilk yarısında tek kanallı, yarı resmi, siyah-beyaz TRT'nin ulusal düzeyde yayına başlamasıyla birlikte sinema salonlarında hissedilir bir kriz de kendini göstermeye başlar. Sinema televizyonun yayışama girmesiyle birlikte en ucuz ve neredeyse o döneme kadar tek eğlence olma özelliğini yitirir ve seyircisinin büyük bir kısmını televizyona kaptırır.

Televizyonun yaygınlaşmasının yanı sıra videokasetlerin ortaya çıkması sinema salonlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

1980'li yıllara gelindiğinde, videonun yaygınlaşması ve televizyonda farklı kanalların ortaya çıkmasıyla beraber, toplumda sinema yapılarına olan ilgi önemli ölçüde azalmıştır. *Gelişim Sinema* isimli aylık sinema dergisinin 1984 yılında yayımlanan sayısında *Sinema Ortamındaki Kriz* başlığıyla yer alan makalede bu konuya değinilmiştir. Evren (1984, s. 4), sinema ortamında yaşanan krizi şu şekilde aktarmıştır:

Videonun, henüz geçerli ve etkili yöntemlerle kontrol altına alınmamış olması, TV'nin bir yandan video öbür yandan da sinemaya karşı bir tavırla programlarında değişiklik yapması sinema ortamımızın şu anda etkilendiği başlıca faktörler. Dışalımcının milyonlarca dolara dışardan getirdiği bir filmin, aynı anda korsan videocular tarafından dışarıya sürülmesi, bu filmin tecimsel şansını hissedilir ölçüde azaltırken, ortaya haksız rekabetin ötesinde, yasal olmayan bir durum da çıkarıyor.

Evren (1984), tüm bu sebeplerden toplumun sinema salonlarını terk ettiğini aktarmıştır. Sinema ortamında yaşanan kriz, sinema salonlarının sayısını da etkilemiştir. Bu süreçte birçok sinema kapanmıştır. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine göre Ankara'da 1989 yılında 26 adet sinema yapısı bulunuyorken, 1993 yılına gelindiğinde bu sayı 17'ye kadar düşmüştür (Evren ve Karadoğan, 2008). Dört yıl içinde yaşanan bu hızlı düşüş, sinema ortamında yaşanan krizin kanıtı niteliğindedir. Yaşanan krizden Kavaklıdere Sineması da etkilenmiştir. 1989 yılında kapanan Kavaklıdere Sineması iki sene işlevsiz vaziyette bulunmasının ardından 1991'de yeniden açılmıştır.

Kavaklıdere Sineması

Kavaklıdere Sineması, Tunalı Hilmi Caddesi'nde bulunan Başkent Apartmanı'nın alt katında yer almaktadır. Mimar Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan Başkent Apartmanı, 1965 yılında yapılmıştır. Başkent Apartmanı'nın ve Kavaklıdere Sineması'nın sahibi katılımcı Ayhan Nergiz şunları aktarmıştır: "*Bir tane Kavaklıdere projesini yaptık, Tunalı Hilmi Caddesi'nde 105 numara onu çizdi. Üstünde 17 daire var altına sinema yeri yerleştirdi. İki bodrumlu bir bina yaptık.*" (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Şekil 2. 1991 Kavaklıdere Sineması girişinde bekleyen gençler.
Kaynak: Evren ve Karadoğan, 2008, s.161

Kavaklıdere Sineması, uzun bir süre Nergiz ailesi tarafından işletilmiştir. Sinemaların işletilmesine bizzat katkıda bulunan Ayhan Nergiz'in kayınbiraderi Zafer Şener kendisine bu yönde yöneltilen soruyu şu şekilde cevaplandırmıştır:

1969'dan beri ara vermeden Menekşe Sineması'nda epey çalıştım, talebeliğimiz zamanında sonra da 1979'da burayı tamamen ele aldım. Kavaklıdere, Nergiz ve Menekşe Sinemalarını yürüttük. 1987-88 falan bir sene Bülent Abi diye birisi vardı ona bir sene denemek mahiyetinde kiraya verdik ama o götüremedi çünkü o sene filmler para karşılığı olmaya başlamıştı (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Kavaklıdere Sinemasına, en yoğun talebin ne zaman olduğuna dair sorulan soruya katılımcı Zafer Şener ilk açıldığı yıllarda olduğunu vurgulayarak şunları aktarmıştır:

Kavaklıdere Sineması 750-800 kişi ama hiçbir seansını 800 kişiye oynamadı. 800 kişilik salona 900 kişi girdi. Sandalyelerde oturmak istiyorlardı, şu sandalyeyi bana buraya koy ben oradan bu filmi izlerim diyorlardı. 1970'den 82'ye kadar Kavaklıdere Sineması felaket çalıştı. Hele hele bir film vardı, Kasabanın Sırrı diye bir film oynadı. Ve çocuklar için bir film vardı gündüz seanslarında oynardı, Marishol. Bu iki film harikaydı, onda çocukların doldurmasını, Kasabanın Sırrında büyüklerin doldurmasını unutamam (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Kavaklıdere Sineması, Nergiz ailesi tarafından 1985 yılına kadar işletilmiştir. 7 Ocak 1985 tarihinde gösterimi yapılan *Subay ve Centilmen*, ailenin işlettiği süreç boyunca, arşivde yer alan son film olmuştur. Katılımcı İrfan

Demirkol, 1991 yılına kadar Kavaklıdere Sineması'nın kapalı kaldığını fakat bazen kış aylarında avantür film gelirse açıldığını aktarmıştır (Kişisel İletişim, 2022).

1991 yılında Kavaklıdere Sineması, İrfan Demirkol'a kiraya verilmiş ve Demirkol tarafından işletilmeye başlanmıştır. Katılımcı Demirkol, film sayısının artması ve dolayısıyla Kızılırmak Sineması'nın yetersiz kalması nedeniyle bu sinemayı da Kavaklıdere Sineması ile aynı dönemde işletmeye başladığını belirtmiştir (Kişisel İletişim, 2022). Kavaklıdere Sineması'nın yeniden faaliyete geçişi, 25 Eylül 1991 tarihinde, bir açılış kokteyli yapılarak duyurulmuştur.

Sinema yeniden açıldığında ilk gelen on kişinin serbest giriş kartı kazanacağı duyurulmuş ve bu sebeple gençler sinemanın girişinde ilk gelen on kişiden biri olmak için beklemişlerdir (Şekil 2). Sinemanın açılışından bir gün önce gece çekilmiş olan fotoğrafı İrfan Demirkol şu şekilde anlatmıştır:

O gece kuyruk oldu sinemada, sokağa taşıyordu, en az 50 kişi vardı. Neden geldiniz diyoruz, kart alacağız işte ilk on kişi dediniz diye girdik sıraya dediler. Ama burada 50 kişi var ne yapacaksınız, ama olsun belki aradan çıkan olur dediler. Biz de 20 kişiye daha verelim dedik, onlara da daha kısa süreli verdik. Ama gitmedi kimse oturdular, gitar çalıyorlar, bira içiyorlar. Sonra dedik hadi siz de girin filme, makinist kontrol ederken. Hadi dedik birlikte film seyredelim. Herkesi aldık, gece 1'de. Bizim çalışanlar da geldi, ustalar da geldi. Öyle o gece çok mutlu ayrıldı insanlar (Kişisel İletişim, 2022).

Katılımcı İrfan Demirkol'un arşivinde incelenen fotoğraflarda açılış gecesinin oldukça kalabalık olduğu görülmektedir. Geceye; oyuncuların, çocuklarıyla ailelerin yanı sıra sinemanın çalışanları da katılmışlardır.

Kavaklıdere Sineması 1990'lı yıllarda çoğunlukla kültür sanat filmlerine yer vermiştir. Birçok festivale ev sahipliği yapan sinema, bir dönem festivallerin sineması olarak anılmıştır:

Festivallerde filmler oynattık, çok iyi tuttu. İnsanlar akın akın sinemaya gelmeye başladı. Festivaller hep dolu dolu geçti. Gece sinemaları yaptık, "Beyaz Geceler" dedik ismine de. İlk kez Türkiye'de biz başlatmıştık. Sabaha kadar üç film, çok keyifli şeyler olurdu, festivallerde de. Sonra adı festivallerin sineması oldu. Festivallerin sineması, Kavaklıdere Sineması diye anıldı. Bütün festivaller Kızılırmak ve Kavaklıdere'de başlamıştır (Demirkol, Kişisel İletişim, 2022).

Kavaklıdere Sineması'nın 1992-1994 ve 1999 yıllarında yayımlanan çeşitli süreli yayınlarda reklamlarına ulaşılmıştır (Şekil 3). 1992 yılında yayımlanan bir dergide "Sinema Yazarlarının 1992'de Seçtiği Yılın En İyi Filmleri" başlığıyla Kavaklıdere Sineması'nın reklamına yer verilmiştir. Dokuz adet filmin yer aldığı reklam sayfasının, çoğunlukla ödüllü festival filmlerinden oluştuğu görülmektedir. Bir diğer reklamda, Kavaklıdere Sineması, Büyülü Fener ve Kızılırmak Sinemaları ile birlikte yer almıştır.

Kavaklıdere Sineması yeniden açıldığı dönemde, nitelikli Avrupa ve Türk filmleri gösterdiği için Avrupa Konseyi-

ne bağlı Eurimages-Europa Cinemas tarafından da desteklenmiştir. İrfan Demirkol, Türkiye'de ilk Eurimages desteği alan sinemanın Kavaklıdere Sineması olduğunu, bir de Beyoğlu Sineması'nda Eurimages desteği aldığını aktararak, sinemanın çizgisini belirtmek noktasında alınan bu desteklerin önemini vurgulamıştır (Kişisel İletişim, 2022). Demirkol sinemanın işletmesini yaptığı süreçte hedefledikleri seyirci kitlesini şu şekilde anlatmıştır:

Bizim Kavaklıdere'de hedefimiz, sinemada parfüm kokusu olması derdim. Yani hâliyle eğitilmiş, sanatseverler, kalburüstü; sinemaya bilinçli giden, film seçen ve avantür değil Oscar'lı, Altın Küreli, nitelikli film izleyen entelektüel

KAVAKLIDERE SINEMASI
Tel: 426 73 79 • Tunali Hilmi Caddesi No: 105

MIOU - MIOU RENAUD JEAN CARMET
JUDITH HENRY JEAN-ROGER MILO
VE
GERARD DEPARDEU
EMILE ZOLA'nın "ölümsüz şaheseri"
Bir CLAUDE BERRI Film

Germinal
CUMA'DAN İTİBAREN

KAVAKLIDERE Perşembe son gün
Tel: 426 73 79 • Tunali Hilmi 105

MADE IN AMERICA
AMERIKAN YAPIMI
12.15/14.30/16.45/19.00/21.15
WHOOPI GOLDBERG - TED DANSON
21 Ocak Cuma'dan itibaren
1984 OSCAR ADAYI
Claude Berry-GERMINAL
Gerard Depardieu • Miou - Miou

KAVAKLIDERE SINEMASI Tel: 426 73 79
SİNEMA YAZARLARININ SEÇTİĞİ YILIN EN İYİ 10 FILMİ
3. 4. 5 Temmuz Pazar, Pazartesi, Salı • 12.15/13.00/14.30/15.30
Anthony Hopkins • Emma Thompson • Yönetim: James Ivory
GÜNDEM KALANLAR - Remains of the Day
6. 7. 8 Temmuz Çarşamba, Perşembe, Cuma • 12.15/13.00/14.30/15.30
Johnny Depp • Faye Daway • Jerry Lewis • Yönetim: Eric Kosturka
ARIZONA RÜYASI - Arizona Dream
8. 10. 11 Temmuz Cumartesi, Pazar, Pazartesi • 11.30/14.00/16.30/19.00/21.30
Andie MacDowell • Bruce Davidson • Julianne Moore • Yönetim: Eric Koster
SOSYETEDEN İNSAN MANZARALARI

KAVAKLIDERE SINEMASI Tel: 426 73 79
SİNEMA YAZARLARININ 1992'DE SEÇTİĞİ YILIN EN İYİ FILMLERİ

ASK ÜZERINE BİR FİLM	Yönetim: Ryszard Leniwa	Gün: Salı	Sabah 10.00
AVRUPA	Yönetim: Lars Von Trier	Alan Mui, Ben Gubar, Søren	1992 Cannes Film Festivali Altın Ödül ve Savaş Ödülü
SIYAH GÖZLER	Yönetim: Fella Mataró	Maria de Medeiros	Mercedes-Benz İstanbul
GENÇLİK ATEŞİ	Yönetim: Axel Pöhl	Alan Arkin, Mandy Patinkin, Alan Rickman	1992 Cannes Film Festivali Altın Ödül ve Savaş Ödülü
GRAND CANYON	Yönetim: Lawrence Kasdan	Tommy Lee Jones, Kevin Costner	1992 Altın Küre En İyi Yönetim ve En İyi Öykü Ödülleri
BALIKÇI KRAL	Yönetim: Tony Gilroy	Robert De Niro, Al Pacino	1992 En İyi Yönetim ve En İyi Öykü Ödülleri
JFK	Yönetim: Oliver Stone	Kate Winslet	1992 En İyi Yönetim ve En İyi Öykü Ödülleri
REMBETİKO	Yönetim: Costas Paros	Sofia Loren, Nikos Kourkoulis	1992 En İyi Yönetim ve En İyi Öykü Ödülleri
VENÜS'LE BULUSMA	Yönetim: Nuri Bilge Ceylan	Yılmaz Erdoğan	1992 En İyi Yönetim ve En İyi Öykü Ödülleri

KAVAKLIDERE SINEMASI Tel: 426 73 79
SİNEMA AKÜN 426 73 79
Tel: 426 73 79 • Tunali Hilmi Caddesi No: 105

TUZAK THE JUROR
DEMI MOORE ALEC BALDWIN
Yönetim: BRIAN KOPPELMAN

KAVAKLIDERE SINEMASI Tel: 426 73 79
SİNEMA AKÜN 426 73 79
Tel: 426 73 79 • Tunali Hilmi Caddesi No: 105

ASHIKNAVA SINEMASI
Yönetim: Serdar Kabak

Şekil 3. Kavaklıdere Sineması reklamları (gazete kupürü).

Kaynak: Ayşe Nur Tür Kişisel Arşiv.

bir kesim var onları kavramaktı amacımız. Hepsi eğitilmiş, ama tabii hepsi zengin değil; aydın; öğretmen, mühendis, çalışan kendi işini yapan, sanatla ilgilenen tiyatroya giden, kitap okuyan kişiler hedef kitlemizdi. O seyirci potansiyeli hedefti ve yakaladık onu (Kişisel İletişim, 2022).

Demirkol zamanında, “ilk gece sineması” ve “ilk çocuk kafe” uygulamaları yapılmıştır. Çocuk kafe uygulamasını duyurmak için, çeşitli reklam çalışmaları yapılmıştır. Bir gazetede *Kreşli Sinema* başlığıyla haber yapılmıştır (Şekil 4). Demirkol yayımlanan reklam afişini, “Kavaklıdere Sineması’nın manifestosu” olarak tanımlamıştır (Kişisel İletişim, 2022).

Kavaklıdere Sineması Mimarı Nejat Tekelioğlu ve Apartmanlı Sinema Yapıları

“Tekelioğlu 1930 Silifke doğumludur. İlk soyadı Türe’dir; sonradan Tekelioğlu soyadını almıştır. İlkokul eğitimini Merzifon’da tamamlamış, ilkokul son sınıfta 1941’de

geçirdiği menenjit hastalığı nedeniyle işitme yetisini tümüyle kaybetmiş, buna rağmen 1946’da Gemlik Ortaokulu’nu, 1949’da Gazi Lisesi’ni, ardından 1955’te Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü’nü bitirmiştir” (Bayraktar, 2017). Katılımcı Ayhan Nergiz Tekelioğlu’nun geçirdiği rahatsızlık sebebiyle dudak okuyarak iletişim kurduğuna değinmiştir. Ayhan Nergiz, Tekelioğlu ile abisinin sınıf arkadaşı olması sebebiyle tanıştıklarını ifade ederek şunları aktarmıştır:

Biz inşaatçılık yapıyorduk, o zamanlar çok iyi mimarlar yoktu. Sonradan Nejat Bey’i tanıdık. Onun da Vedat Dalokay Bey’le meclisin karşısında büroları vardı. Bize o arada Kavaklıdere Sineması’nı çizdi. Onu sinema olarak yaptı ve işletmeye açtı. O zamanlar taşımali film oynardı. Taşıma film de zorluklar oluyordu. Menekşe Sokak’ta Menekşe Sineması’nı tiyatro olarak yapmıştık ama yerli film oynatmaya başladık. Sinema olarak faaliyet gösterdi. Onun yanındaki arsa da yine Menekşe Sokak’ta Nergiz

Şekil 4. Çocuk Kafe uygulamasının reklam broşürü ve gazete haberi. Kaynak: Evren ve Karadoğan, 2008, s.163.

Sineması olan yere büyük bir sinema yaptık (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Kavaklıdere Sineması'nın yapıldığı yıllarda, sinemalar taşınabilir film sistemiyle² ilerlediği için, Sıhhiye'de yer alan Büyük Sinemayla aynı filmi kullandıklarını anlatan katılımcı Ayhan Nergiz Kavaklıdere Sineması'nın işleyişine kolaylık sağlamak için önce Menekşe sonra da Nergiz Sinemalarını Nejat Tekelioğlu'yla beraber inşa ettiklerini aktarmıştır. Tekelioğlu tarafından tasarlanan apartmanlı sinemaların ilki, 1967 yılında tasarlanan Nergiz Sineması'dır. Sinema, Kızılay Menekşe Sokak'ta yer almaktadır. Nergiz Apartmanı'nın alt katında yer alan Nergiz Sineması'nın müteahhitliğini Ayhan Nergiz ve iki abisi birlikte yapmışlardır. Nergiz ailesi hâlen Nergiz Apartmanı'nda yaşamaktadır (Şekil 5A ve 5B).

Bodrum katında sinema haricinde otoparkın da bulunduğu Nergiz Apartmanı'nda, 25 adet daire olduğunu aktaran katılımcı Ayhan Nergiz "yapının inşaat aşamasında çok zorluk çektiklerini, kazık sistemiyle duvarlara iksâ vererek yaptıklarını" anlatmıştır (Kişisel İletişim, 2021). Nergiz Sineması'nın uzun yıllar işletmesini yapan, Ayhan Nergiz'in kayınbiraderi Zafer Şener, mimari projesi-

nin oldukça iyi çözümlendiğini vurgulayarak yapıya dair şunları aktarmıştır:

Nergiz Sineması çok büyük olmasına rağmen direkler üzerine oturtuldu. Yani sadece sağda ve solda ana kolonlar çıkararak ona askıya alınmış bir sinemadır. Ortalarda hiç direk bulamazsınız, bazı sinemalarda vardır. Koltuk aralarından bakarsın kolon çıkıyor, yanlardan taşıyıcı kolonlar çıkıyor. Nergiz'de bu yok, hep kenarda, sahıncak gibi bir sinema yapmıştır (Kişisel İletişim, 2021) .

Nergiz Sineması'nın 900 kişi koltuk kapasiteli olduğunu aktaran katılımcı Şener, bir dönem sinemaya çok yoğun talep olduğunu vurgulamıştır. Sinemanın önünde uzun kuyruklar olduğunu (özellikle Şampiyon ve Top Gun filmlerinin oynadığı dönemde) çevre illerden yer ayırarak sinemaya gelen insanlar olduğunu anlatmıştır (Şekil 6).

Zafer Şener, sinema mobilyalarının Sedir Möble tarafından yapıldığını vurgulayarak, iç mekânını şu şekilde betimlemiştir:

Nergiz 'de hâlâ aşağıda bir salon nostaljidir. Sırf ağaçtan yapılmadır. Üstü kumaş kaplı, kauçuk kaplı ama bütün işkelet ahşaptır ve nostaljidir (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Şekil 5A ve 5B. Ayhan Nergiz ve kayınbiraderi Zafer Şener (sol ayakta Zafer Şener, oturan Ayhan Nergiz); Ayhan Nergiz. Kaynak: Ayhan Nergiz Kişisel Arşivi.

² Taşınabilir film sistemi, sinemanın yeni yaygınlaştığı dönemde sınırlı sayıda bobin olması sebebiyle iki farklı sinemanın aynı bobini ortak kullanmasıdır.

Şener'in bahsettiği salonda, koltuk iskeletlerinin yanı sıra kapılar da ahşaptır. Akustiği sağlamak amacıyla duvarda ve kapılarda kumaş kaplama kullanılmıştır (Şekil 7A ve 7B).

Katılımcı Ayhan Nergiz'in kişisel arşivinden elde edilen fotoğrafta Nergiz Sineması'nın giriş katında yalnız bir büfe bankosu konumlanmıştır (Şekil 8A). Duvarlar ahşap kaplama yapılmış, zeminde açık renk bir mermer kullanılmıştır (Şekil 8B).

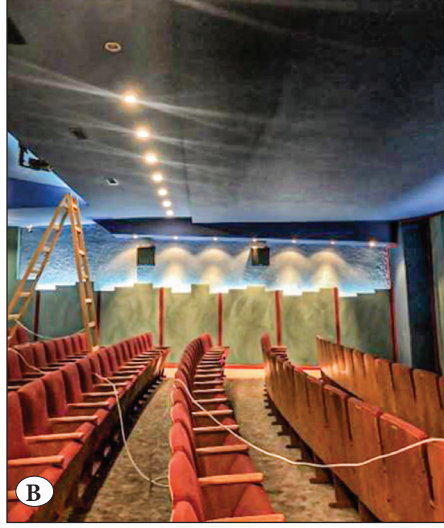
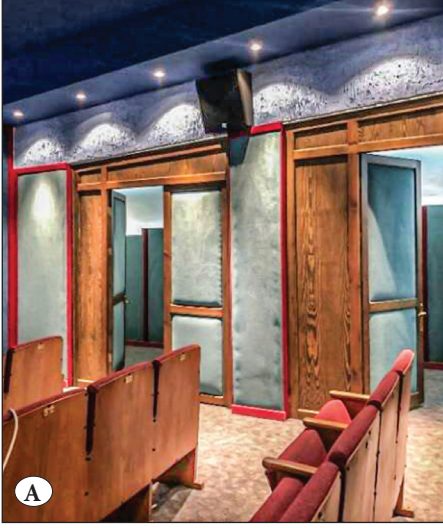
Zafer Şener, Nergiz Sineması'nın bir süre kiraya verildikten sonra yürütülemeyip 2001'de kapandığını aktarmıştır (Kişisel İletişim, 2021). Evren ve Karadoğan'ın aktarımıyla, "balkonu 400 kişilik, ana salonu 700 kişilik olan Nergiz Sineması kiraya verildikten sonra üç salona bölünmüştür." (2008). Günümüzde Nergiz Sineması, sinema işlevini yitirmiş ve bir kongre merkezi olarak kiraya verilmiştir.

Şekil 6. Nergiz Sineması'nda Şampiyon filmine bilet almak için kuyruk oluşturan insanlar.

Kaynak: Ayhan Nergiz Kişisel Arşivi.

Şekil 7A ve 7B. Nergiz Sineması iç mekân giriş kapıları ve salonu. Fotoğraf: Ayşe Nur Tür, 2021.

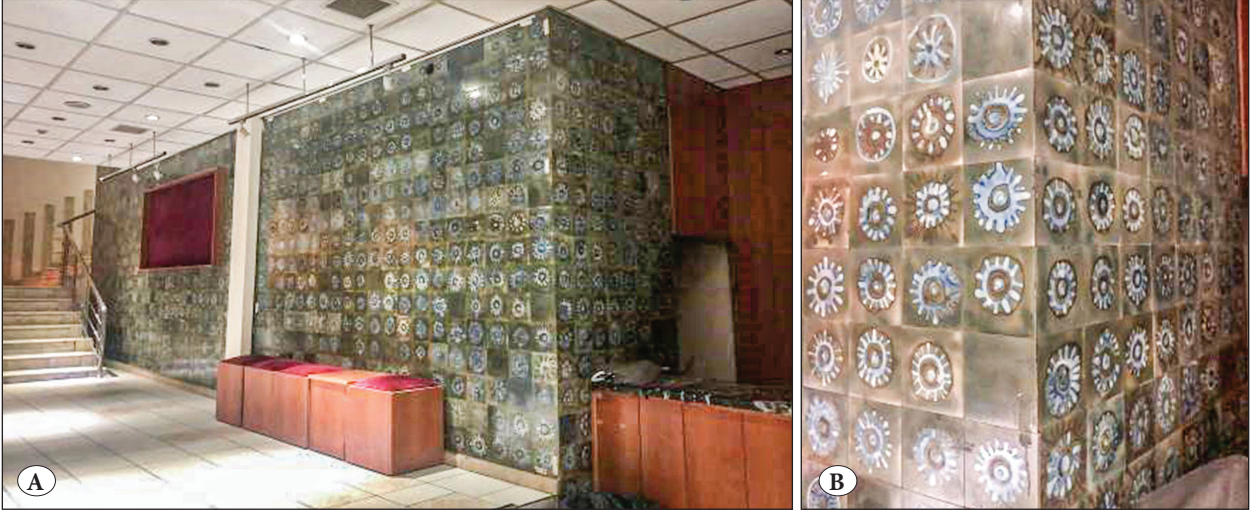
Şekil 8A. ve 8B. Nergiz Sineması girişindeki banko; duvar ve zemin.

Kaynak: Ayhan Nergiz Kişisel Arşivi.

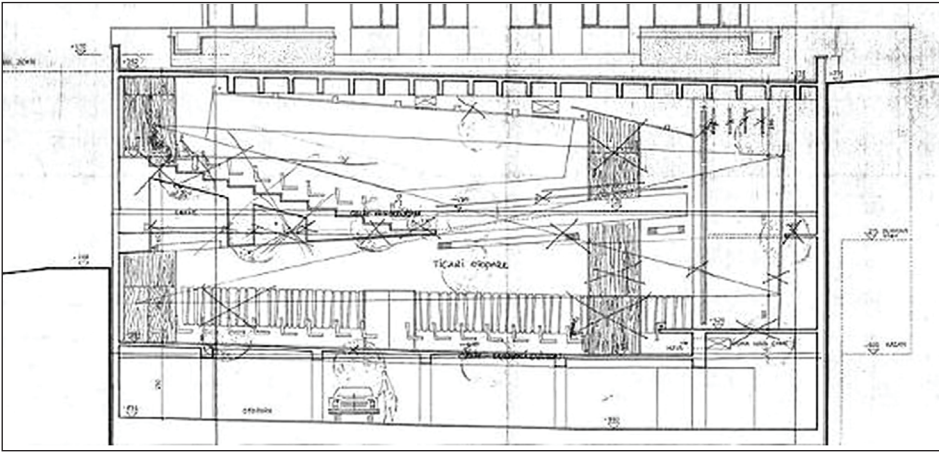
Nejat Tekelioğlu'nun Nergiz ailesi için tasarlamış olduğu bir diğer apartmanlı sinema örneği ise Menekşe Sineması'dır. Menekşe Sineması Menekşe Sokak'taki Orkide Apartmanı'nda yer almaktadır.

Orkide Apartmanı'nın mimari planlarında sinema, balkon ve salon katı olmak üzere iki kattan oluşmakta, zemin kat planında balkonun bulunduğu ve bodrum kat planında ise ana salon yer almaktadır. Zemin katta 113 kişilik bir balkon, fuaye, vestiyer, gişe, müdüriyet ve ıslak

hacimler bulunmaktadır. Katılımcı Şener, balkon fuayenin olduğu alanda, döşemenin mermer kaplama olduğu belirtmiştir (Kişisel İletişim, 2021). Yapının birinci bodrum kat planında; 250 kişilik salon, fuaye, vestiyer, büfe, artist odaları ve ıslak hacimler çözümlenmiştir. Zafer Şener, "Menekşe Sineması'nı aslında tiyatro olarak yaptıklarını fakat sonradan yerli filmlerin gösterimini yaparak sinema işlevinde kullandıklarını" aktarmıştır (Kişisel İletişim, 2021). Mimari çizimde sahne, elbise odası ve sanatçı odaları da bulunmaktadır.

Şekil 9A ve 9B. Menekşe Sineması duvar seramikleri ve karoları.
Fotoğraf: Ayşe Nur Tür, 2021.

Şekil 10. Talip Sineması teknik çizim kesiti.
Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: SMB244.

Katılımcı Şener, “Menekşe Sineması’nda balkon katından salon katına inerken karşıma çıkan duvarda, seramik panoların yer aldığını ve bu duvar seramiklerinin hâlen güzel sanatlar akademisinin hocaları tarafından takdirle anıldığını” anlatmıştır (Kişisel İletişim, 2021) (Şekil 9A ve 9B). İç mekânda yer alan bu seramikler bir kamusal sanat örneği olması bakımından önemlidirler.

Evren ve Karadoğan’ın aktarımıyla “Menekşe Sineması, 350 kişilik, balkonu olan bir sinemaydı; 1980-1990 yılları arasında Metin Tabak tarafından işletildi, 1991’de Ömer Pekmez’e kiralandı, 1990’lu yılların sonunda tiyatro olarak hizmet vermeye başladı.” (2008). Günümüzde sinema binası *Ankara Yeni Sahne* ismiyle tiyatro işlevini sürdürmektedir.

Son olarak Nejat Tekelioğlu tarafından tasarlanan apartmanlı sinemalara Talip Sineması örnek olarak verilebilir. Talip Sineması, Tunalı Hilmi Caddesi’nde yer alan Talip Apartmanı’nın alt katındadır. Mimari çizimler incelendiğinde Talip Sineması’nın, Menekşe ve Nergiz Sinemalarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir (Şekil 10). Talip Sinemasının da Nergiz ve Menekşe Sinemalarında olduğu gibi en alt bodrum katta otoparkı ve salon ile balkon katı olmak üzere iki katı bulunmaktadır.

Aynı zamanda Talip Sineması’nın Nejat Tekelioğlu’nun tasarlamış olduğu bir diğer apartmanlı sinema örneği olan Kavaklıdere Sineması’yla da benzerlik gösterdiğini Şumnu (2018, s. 147-148) şu şekilde aktarmıştır:

Her iki sinema salonu da balkonlu, localı, geniş fuayeli ve tek salonu büyük (500-600 kişi) sinema mantığının son örneklerindedir. Zaman içinde değişen kültürel koşullara ve sinema izleme alışkanlıklarındaki farklılaşmaya paralel olarak ya kapanmış ya da bölünerek yeni sinema düzenine adapte edilmeye çalışılmıştır.

Nejat Tekelioğlu'nun tasarlamış olduğu sinemaların bir diğer ortak noktası, iç mekânlarında yer alan seramik duvar panolarıdır. Talip Sineması'nın iç mekânında Hamiye Çolakoğlu'na ait seramik panoları bulunmaktadır (Şekil 11). Can'ın (2018) aktarımıyla, "üç ayrı parçadan oluşan seramik panoların birinde "Hamiye" imzası ve 1970 tarihi bulunmaktadır." Evren ve Karadoğan'ın (2008) aktarımıyla,

Talip Ünal'ın sahip olduğu Talip Sineması, 350 kişilik balkonu olan bölgenin en güzel sinemalarından biriydi. Çoğunlukla yabancı film getiren sinemanın seyirci kitlesinin büyük bir kısmını üniversite öğrencileri oluşturuyordu. Talip Sineması iyi işletilememesi sebebiyle kapanmak zorunda kalmıştır ve günümüzde kapalı otopark olarak kullanılmaktadır.

Özete, Kavaklıdere Sineması, Nergiz, Menekşe ve Talip Sinemalarıyla benzer mekânsal özelliklere sahiptir. Tekelioğlu tarafından tasarlanan bu dört sinemanın en belirgin ortak özelliği, apartmanlı sinema yapıları olmalarıdır. Aynı zamanda dördü de tek salon-balkon olarak tasarlanmıştır. Bir diğer ortak özellikleri ise iç mekânda yer alan özgün seramik panolardır. Fakat Kavaklıdere Sineması'nı farklı kılan, Nejat Tekelioğlu'nun tasarlamış

Şekil 11. Talip Sineması Hamiye Çolakoğlu'na ait seramik duvar panosu.

Kaynak: Şumnu, 2020.

olduğu diğer sinema yapılarının aksine işlevini değiştirmeden sürdürüyor olmasıdır.

Kavaklıdere Sineması'nın Mekânsal Analizi

Kavaklıdere Sineması, beş katlı Başkent Apartmanı'nın bodrum katında yer almaktadır. Bir giriş kat, iki bodrum kattan oluşmaktadır. Yaklaşık 700-750 kişilik bir salon olarak tasarlanan Kavaklıdere Sineması, bir balkon ve bir salon katı olmak üzere tek salon olarak çizilmiştir. Başkent Apartmanı'nın yapımı tamamlandıktan sonra Kavaklıdere Sineması'nın yapılmaya başlandığını, katılımcı Şener şu ifadelerle aktarmaktadır:

Projeleri hazırlandı, bina bitti ama binadan sonra salon kendisi yapılmaya başlandı. O zaman üç katlıydı. Sinemaya girdiğiniz zaman, giriş katı, girişin bir kat altına iniyorsunuz balkon katı, onun da altında salon katı vardı. O zaman bir balkon bir salon olarak yapmışlar, tabii büyük bir yer 700-750 kişiye hitap ediyor, öyle bir salon yapılmış tabii hepsinin tuvaletleri, oturma yerleri, dinlenme salonları muazzamdı (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Yapının teknik çiziminde, balkon katında localar olduğu görülmektedir. Salon katında ise salon arkası vestiyer olarak çözümlenmiştir. Salonda akustiği sağlamak amacıyla, duvarlar çıkıntılı olacak şekilde tasarlanmıştır.

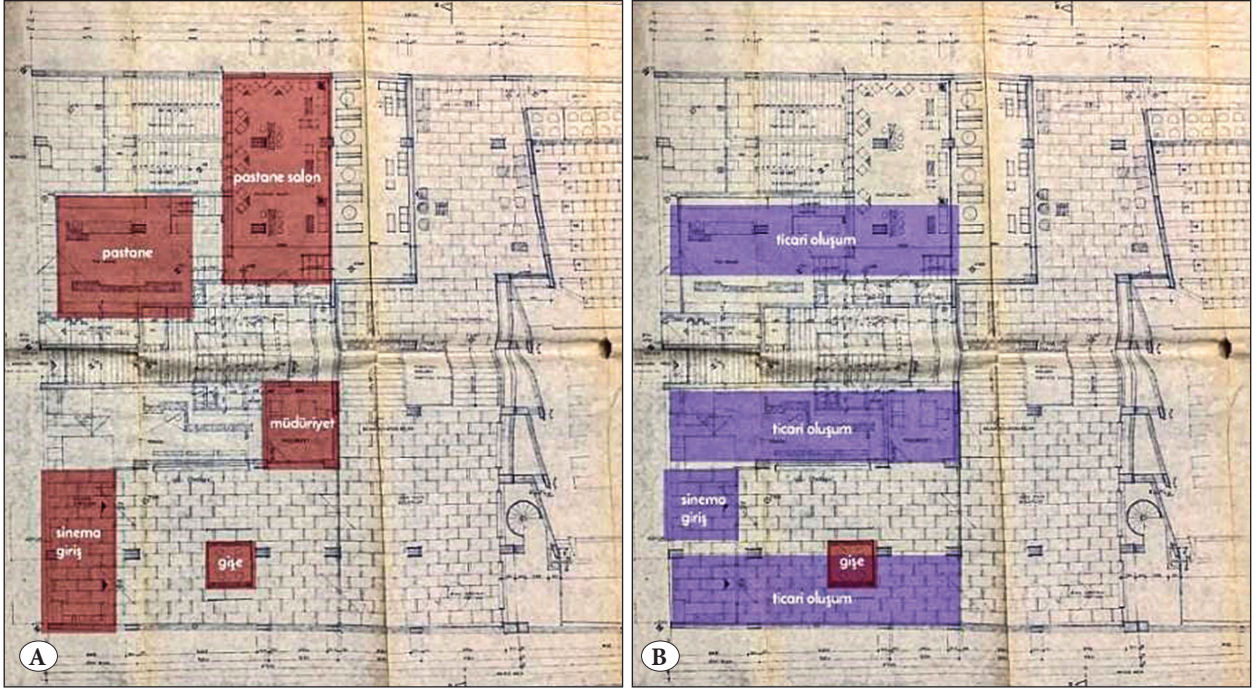
Kavaklıdere Sineması'nın, orijinal teknik çiziminde ismi Sinema Nergiz olarak geçmektedir. Kavaklıdere ismine sonradan karar verilmiştir. Yapının statik projesi, yüksek mimar Sermet Birkan tarafından çizilmiştir. Sinema Nergiz ismi, yapının ön görünüş çizimlerinde de görülmektedir. Mimar Nejat Tekelioğlu, sinemanın tabelasını da tasarlamıştır. Fakat uygulamada sinemanın isminin değişmesinin yanı sıra tabelanın tasarımı da değişmiştir.

Teknik çizimde, sinema salonunun yan tarafı pastane salonu olarak çözümlenmiştir, fakat günümüzde bu salon pastane olarak değil farklı bir ticari oluşumca kullanılmaktadır. Orijinal çizime bakıldığında sinemaya girişin, bugünden daha geniş ve iki kapılı olarak çözümlendiği görülmektedir. Mekânda çözümlenen müdüriyet odası artık işlevini yitirmiş olmakla birlikte bugün sözkonusu ticari oluşumca kullanılmaktadır (Şekil 12A ve 12B).

Kavaklıdere Sineması'nın iç mekân tasarımının yapım aşamasına yönelik sorulara katılımcı Ayhan Nergiz şu şekilde cevap vermiştir:

Sinemaya zeminden itibaren giriliyor, orada çok geniş bir girişi vardı. Oradan aşağıya iniliyor, balkon fuayesi var-

Şekil 12A ve 12B. Kavaklıdere Sineması'nın orijinal hâlini ve yapılan değişiklikleri gösteren çizimler.
Kaynak: Ayhan Nergiz Kişisel Arşivi.

dı. İçeride balkon kısmı vardı bir de alt kata iniliyordu. Orada da salon kısmı vardı. Dolayısıyla sinemaya elverişli bir plan olarak yapıldı. Sinemanın kolonlarını, Nejat bey gayet güzel ayarlamıştı böyle iki tarafı mermerdi ortasında bir çıkıntı vardı üç santim kadar. Mermer kapladık, içine de gayet güzel bir renk verildi. O zamanlar boyalarda mum boya vardı, ısıtılıp yapılıyordu (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

İç mekânda renk ve malzeme seçimlerine yönelik soruların soruyu katılımcı Zafer Şener şu şekilde yanıtlamıştır: “Malzemeleri çok güzeldi, mozaikler kullandılar, duvar süsleri kullandılar. Yerler o zamanlar, küçük karo taşlarıyla yapılıyordu bazen de mozaik dökülüyordu. İç mekânlarda, yani film seyredilen salonların bazılarında halıfleks kullanıldı.” (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

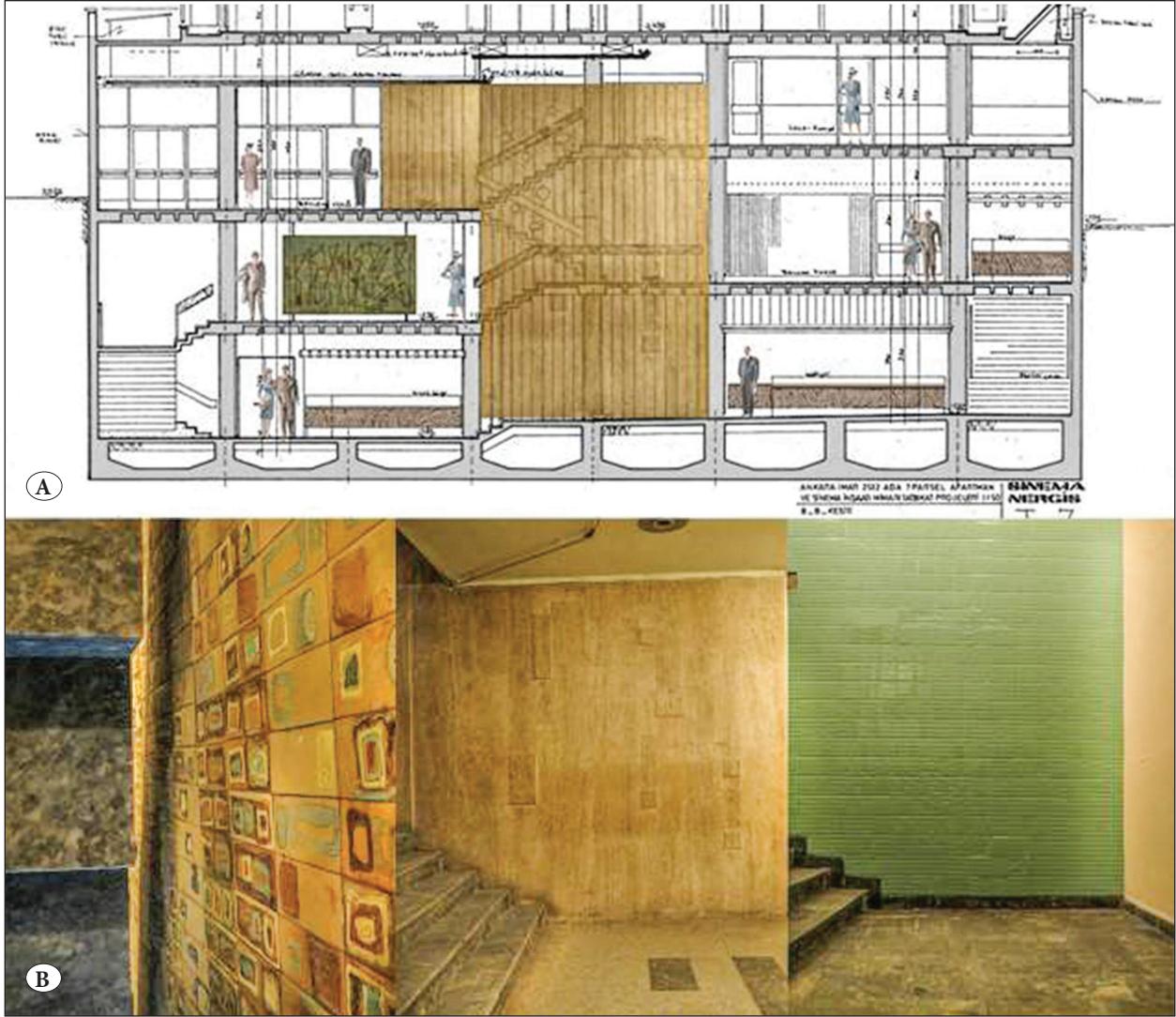
Zeminde koyu ve açık renklerde mozaikler kullanılmıştır. Giriş katta koyu rengin, birinci bodrum katta ise açık rengin çoğunlukta kullanıldığı görülmektedir. İkinci bodrum katta ise birinci bodrum katın zıttı olacak şekilde koyu renk çoğunlukta kullanılmıştır. Açık-koyu renk kontrastları katlarda da ilişkilendirilerek tasarlanmıştır. Kavaklıdere Sineması'nın iç mekânında yer alan ve üç

katı kapsayan seramik duvar, Çanakkale Seramik tarafından, reklam panosu olarak yapılmıştır. Katılımcı Ayhan Nergiz'in aktarımına göre: “Çok güzel renkler oluşmuştu ilk açıldığı zaman, sonra bir de Çanakkale Seramik oraya iki tane çok güzel reklam panosu yaptı, birisi sarı renkli diğeri de yeşil renkli. Bir reklam duvarları yaptı.” (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Sarı renkli duvar seramikleri, merdiven basamaklarından kopuk şekilde yapılmıştır. Sarı renkli duvar seramiklerinin tam karşısındaki duvarda, iki kat boyunca devam eden mermer bir duvar panosu vardır. Mermer duvar panosu da merdivenden kopuk olacak şekilde tasarlanmıştır. Yeşil renkli duvar panosu ise, balkon katı ve salon katını birbirine bağlayan merdivenin duvarında kullanılmıştır. Bu seramik panoların, Kavaklıdere Sineması'na özgünlük noktasında değer kattığı düşünülmektedir (Şekil 13A ve 13B).

İç mekânda yer alan mobilyalar Aktan Mobilya tarafından yapılmıştır. Şumnu'nun (2020, s. 128) aktarımıyla:

Firmanın Kavaklıdere Sineması'na ilişkin düzenlediği 28.03.1968 tarihli belgede; sinemanın müşteri koltukları, loca fuayesi kiralık vitrini, giriş holü kiralık

Şekil 13A ve 13B. Kavaklıdere Sineması plan kesitinde ve bina içinde seramik panoların görünümü.

Kaynak: Koç Üniversitesi VEKAM Kütüphanesi ve Arşivi, Envanter No: SMB243; Fotoğraf: Ayşe Nur Tür, 2022.

vitriini, kapı kanatları, balkon fuaye resim çerçeveleri, vestiyer ve büfeler, dekoratif ışıklı panolar, merdiven küpeştesi, gişe, salon ve balkon duvar kaplamaları, giriş kapıları gibi çok sayıda işin firma tarafından yapıldığı görülmüştür.

Aktan Mobilya firmasının belgesinde yer alan merdiven küpeştesi, gişe, salon ve balkon duvar kaplamaları günümüzde de mevcut hâlde Kavaklıdere Sineması'nda bulunmaktadır. Merdivene dış kısmından bağlanan açık renkli metal tirabzanın küpeştelere koyu renkli ahşaptır. Belgede yer alan salon ve balkon duvar kaplamaları ise

mevcut yapıda ikinci bodrum katta görülmektedir. Salon 3 ve 4'ün bulunduğu katta, salon içlerinde ve fuaye alanlarında koyu renkli ahşap duvar kaplamaları bulunmaktadır.

Yapıda, mevcut olan bir diğer sabit mobilya elemanı da gişe bankosudur. Zemin katta, yapının girişinde yer alan ahşap bankoda pirinç detaylar görülmektedir. Banko aynı anda iki kişiye hizmet verecek şekilde tasarlanmıştır. Aktan Mobilya tarafından yapılmış ve günümüzde de mevcudiyetini korumuş olan bu mimari elemanlar, yapıya önemli ölçüde nitelik katmaktadır. Belgede yer alan

müşteri koltukları, kara ahşap kaplamalı pres kapı kanatları ve giriş kapıları 1991-1992 yıllarında yapılan tadilatla beraber yitirilmiştir.

Kavaklıdere Sineması Tadilat Süreci

Kavaklıdere Sineması 1991 yılında İrfan Demirkol'a kiraya verildikten sonra tadilat sürecine girmiştir. İrfan Demirkol'un, Kavaklıdere Sineması'nın iç mekânında yaptığı değişiklikleri katılımcı Ayhan Nergiz şu sözlerle aktarmıştır:

Sinema balkon ve salondan ibaretti, sonradan İrfan Bey'e kiraya verdik o da bunu dört salon şekline soktu. Bir müddet de öyle çalıştı. İrfan bir değişiklik yaptı ama sebep de şuydu: mesela filmciler diyordu ki bizim filmleri koyun ama bir de seçenek olsun. Geldiği zaman seyirci, bir salon filmi olsun, bir avatür filmi olsun, bir komedi olsun (Kişisel İletişim, Aralık 2021).

Nejat Tekelioğlu'nun çiziminde, sinemanın tek salon ve balkon olarak tasarlandığına dikkat çeken Ayhan Nergiz, sinemanın ilk açıldığı yıllarda bütün sinemaların tek salon ve balkon olarak tasarlandığını aktarmıştır. Demirkol, Kavaklıdere Sineması'nı ilk açıldığı yıl tek salon düzenini devam ettirdiklerini aktarmıştır. İlk yıl, salonda yalnızca koltuklarının döşemesi değişmiştir. Sinemanın salonunda çekilmiş olan fotoğrafta ahşap iskeletli koltuklar, mavi renkli kumaş döşemeleriyle görülmektedir (Şekil 14A ve 14B).

İşletmede sorun yaşandığı için ikinci yıl, salon üçe bölünerek çözüm üretilmiştir. Üçüncü yıl ise salon sayısı dör-

de çıkarılmıştır. Tadilat öncesi tek salon ve balkon olan sinema Şekil 15A'da, alt ve üst katta ikişer salon olmak üzere toplam dört salonlu hâli Şekil 15B'de şematik bir şekilde aktarılmıştır.

Katılımcı İrfan Demirkol salonların bölünme sürecini şu şekilde aktarmıştır:

İlk sene hiç çalışmadı, 1991'de. Biz pes ettik Ayhan ağbi biz bırakıyoruz dedik, yürümeyecek diye. Yok dedi çıkmazsınız, bırakmam bir yere. Ne yapalım o zaman bölümlim dedik sinemayı tek bir salonla olmuyor. Bir film oynatıyorsunuz, filmci dört hafta oynatacağın diyor. Kimse gelmiyor diğer haftalarda. Bu yüzden biz de böldük salonları, bir tadilat yaptık önce üç salon yaptık, bir sene sonra da dört salon yaptık. O zamanlar salonlar güzeldi, nitelikli, teknik olarak da en iyi donanıma sahipti o dönemdeki ses düzeni, görüntü, perde (Kişisel İletişim, 2022).

Demirkol, iç mekânda yapılan tadilatla mimar Mustafa Yücesan ile çalıştıklarını, sinemanın ilk mimari projesine ulaşamadıkları için çok zorluk çektiklerini aktarmıştır. Nejat Tekelioğlu ile görüşmeler yapan Yücesan'ın üç salon hâlinde yeniden tasarladığı sinema, Tekelioğlu tarafından beğenilmiş ve kabul edilmiştir. (İrfan Demirkol, Kişisel İletişim, 2022).

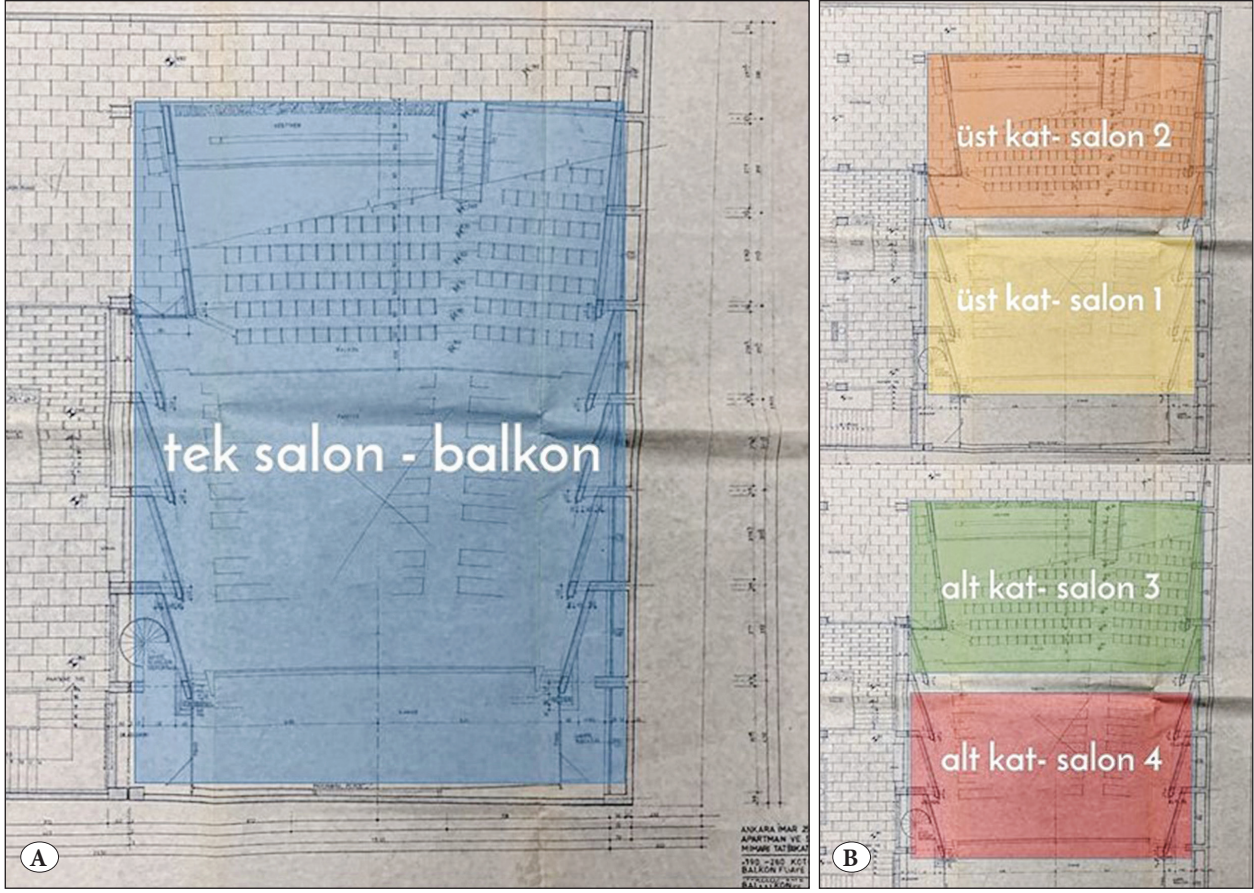
İç mekân tasarımında, İstanbul'da Beyoğlu Sineması'nı tasarlayan bir iç mimarla çalıştıklarını anlatan Demirkol sinemada kısmi değişiklikler yaptıklarını aktarmıştır:

Seramiklere asla dokunulmadı. Kısmi olarak bir şeyleri değiştirdik tabi. Tuvaletler, sıhhi şeyler, kapılar değişti.

Şekil 14A ve 14B. Kavaklıdere Sineması'nın yenilenen koltukları ve seyircilerce kullanımı.

Kaynak: İrfan Demirkol Kişisel Arşivi.

Şekil 15A ve 15B. Kavaklıdere Sineması tadilat öncesi ve sonrası salonlarının şematik gösterimi.

Kaynak: Ayhan Nergiz'in Kişisel arşivindeki plan üzerinde yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ses geçiriyordu kapılar, değişmek zorundaydı. Salon içleri sıfırdan yapıldı, koltuklar tamamen değişti. Sahne ve perde, makine dairelerindeki makineler söküldü ve yeni makineler konuldu. O 700 kişilik salonu kazıdık, balkon, balkon altı, kenarı, üstü kazındı. Duvar tertemiz çıktı. Ondan sonra elektrik, tesisat, ses düzeni, kaplamalar, ses izolasyonu, hoparlör yerleri hepsi çizildi planlarda (Kişisel İletişim, 2022).

Tadilat sürecinde, salonların bölünmesi dışında yapıya bazı eklemeler yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi mekândaki mahallerin yazılı olduğu neon aydınlatmalardır. Yapının girişinde, 'sinema' yazılı, tavana entegre neon bir aydınlatma mevcuttur. Alt katlarda da numaralarıyla salonlar, büfe, wc ve çıkış mahallerinin yazıldığı birçok neon aydınlatmaya rastlamak mümkündür. Beyoğlu Sineması'nda da benzer neon aydınlatmalar

bulunmaktadır. Bu neonlar sonradan eklenmiş olsalar da yapıya özgünlük noktasında katkı sağladığı söylenebilir.

Katılımcı İrfan Demirkol, iç mekânda yer alan mobilyaların bir kısmının Ankara Siteler'de, bir kısmının ise İstanbul'da yaptırıldığını aktarmıştır. Aynı zamanda Amsterdam'da yapılan sinema fuarlarını gezerek, dünyada sinemaya dair yeni çıkan gelişmeleri takip ettiklerini anlatmıştır (Kişisel İletişim, 2022).

Sinemanın sürekli yenilenmesi gereken bir işletme olduğuna dikkat çeken Demirkol, Kavaklıdere Sineması'nın yenilenememesi nedeniyle kapanma sürecine girdiğini de aktarmıştır (Kişisel İletişim, 2022).

Kavaklıdere Sineması Değer Analizi

Bu bölümde, Kavaklıdere Sineması'nın kültürel miras değerinin ortaya çıkarılması ve bu sayede koruma pren-

Tablo 3. Kavaklıdere Sineması Değer Tanımları-Kişiler

Reigl	Lipe	Frey	Mason ve Avrami	Madran
Eskilik	Estetik	Miras	Tarihsel ve Sanatsal	Mimari
Anı	Sembolik	Varlık	Sembolik ve Kimlik	Kimlik
Kullanım	Ekonomik	Maddi (Parasal)	Ekonomik	İşlevsel ve Ekonomik
Yenilik	Bilgi	Eğitim	Araştırma	Belge
		Seçenek	Sosyal ve Sivil	Özgünlük
		Prestij	Manevi ve Dini	Süreklilik
			Doğal	Anı

Not: Tablodaki renkli alanlar, bu çalışma kapsamında Kavaklıdere Sineması'nın sahip olduğu belirlenen değerleri göstermektedir.

Kaynak: Reigl, 2015; Kaşlı, 2009; Mason, 2006; Mason ve Avrami, 2000; Madran, 2006.

Tablo 4. Kavaklıdere Sineması Değer Tanımları-Kurumlar

Burra Tüzüğü	English Heritage	ICOMOS (Türkiye Bildirgesi)
Estetik	Estetik	Estetik ve Sanatsal
Sosyal	Kültürel	Tarihsel
Tarihsel	Ekonomik	Kullanım Değeri
Bilimsel	Eğitim ve Akademik	Teknik-Teknolojik
	Kaynak	Özgünlük
	Eğlence Değeri	Bütünlük
		Enderlik ve Teklik
		Grup Değeri
		Belgesel Değer

Not: Tablodaki renkli alanlar, bu çalışma kapsamında Kavaklıdere Sineması'nın sahip olduğu belirlenen değerleri göstermektedir.

Kaynak: Kaşlı, 2009; ICOMOS, 2013.

siplerinin belirlenebilmesi adına oluşturulan altlık çalışmasına yer verilmiştir. “Araştırmanın Modern Mimarlık Mirasının Korunması” bölümünde yer alan “Değer Merkezli Koruma Yaklaşımı” alt başlığında değer tanımlarında bulunan kişi (Tablo 3) ve kurumların (Tablo 4) tabloları bu bölümde tekrar aktarılmıştır.

Kavaklıdere Sineması, toplum hafızasında önemli bir yere sahiptir ve bu nedenle Reigl ve Madran'ın değer tanımlarında yer alan “anı değeri”ni taşıdığı söylenebilir. Sinemanın yeniden faaliyete geçtiği dönemde, sinemanın önünde bekleyen gençlerin olduğu fotoğraf, o dönemde Kavaklıdere Sineması'na büyük bir ilgi olduğu göstermektedir. Bu sebeple yapının anı değerine sahip olduğu söylenebilir. Sözlü görüşmeler aracılığıyla, görüşülen kişilerin arşivlerinden elde edilen fotoğraflar, Kavaklıdere Sineması'nın faaliyet gösterdiği dönemde, sinemanın,

toplumda ve sosyal yaşamda önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu sebeple yapının anı değerinin yanı sıra Mason ve Avrami'nin tanımlarında yer alan “sosyal ve sivil” değere de sahip olduğunu göstermektedir.

Sinemanın iç mekânında yer alan seramik panolar, ICOMOS tanımlarından biri olan “estetik ve sanatsal” değer, Lipe, Burra Tüzüğü ve English Heritage'da yer alan “estetik” değer örneklerinden biridir. 1960'lı yılların kamusal sanat anlayışının bir yansıması niteliğinde olan Kavaklıdere Sineması'ndaki seramik panolar, yapının estetik ve sanatsal değerine katkı sağlamıştır. Seramik panolar aynı zamanda yapıya, Madran ve ICOMOS'da yer alan “özünlük” değeri noktasında da katkı sağlamaktadır. Kavaklıdere Sineması için Çanakkale Seramik tarafından özel olarak üretilen seramik panolar özgünlük değerinin

bir göstergesi niteliğindedir. Yapıya özgünlük noktasında katkı sağlayan bir diğer eleman ise iç mekândaki mahallerin yazılı olduğu neon aydınlatmalardır.

Kavaklıdere Sineması, kentsel belleğin bir parçası olması sebebiyle, Mason ve Avrami'nin tanımlarında yer alan "sembolik ve kimlik" değerine ve aynı zamanda Madran'ın tanımlarında yer alan "kimlik" değerine sahiptir. Katılımcı Zafer Şener'in sinemanın, her seansta salonun kapasitesinin üzerinde kişiyi ağırlayarak çalıştığı, toplumun her kesiminden müşterilerinin olduğu yönündeki aktarımı (Kişisel İletişim, 2022); sinema mekânlarına yoğun talebin olduğu bir dönemde faaliyet gösteren yapının, Ankara'nın kentsel belleğinin bir parçası olduğunu desteklemektedir.

Kavaklıdere Sineması, Ankara'da 1960'lı yıllarda sayıca artan apartmanlı sinemalardan biri olması sebebiyle, toplumun sosyal ve kültürel yaşamının mekânsal yansıması olan bir yapıdır. Toplumda sinema kültürünün yaygınlaşmasında sinemalı apartmanların katkısı olduğunu söylenebilir. Bu nedenle Kavaklıdere Sineması; ICOMOS (Türkiye Bildirgesi) ve Madran'ın değer tanımlarında yer alan "belge" değerine sahiptir. Yapının müteahhitliğini yapan Ayhan Nergiz'in, sinemanın inşaat aşamasıyla ilgili aktardıkları, dönemin ekonomik ve teknolojik durumunun Kavaklıdere Sineması'nın yapımını etkilediğini göstermektedir. Bu durum, yapının belge değerini destekler niteliktedir. Kavaklıdere Sineması'nın belge değerine katkı sağlayan bir diğer nokta, tek salon ve balkon olarak tasarlanan sinemanın, 1990'lı yıllarda sinemacılık alanında yaşanan değişimlerin paralelinde, iç mekânda yapılan değişikliklerdir (tek salonun dört salon olarak bölünmesi).

Ayhan Nergiz'in sinemanın inşaat aşamasında teknolojik kısıtlılığa dair anlattıkları, yapının, ICOMOS'un değer tanımlarında yer alan "teknik-teknolojik" değerlerine sahip olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda iç mekânda yer alan 1968'de Aktan Mobilya tarafından yapılmış olan ve günümüzde de mevcudiyetini koruyan mobilyalar, yapıldığı dönemin malzemesi hakkında fikir vermesi sebebiyle, yapının "malzeme-teknik" değerine katkı sağlamaktadır.

Kavaklıdere Sineması, yapıldığı dönemin mimari özelliklerini taşıyan bir sinema örneğidir. Bu sebeple bir dönem temsili niteliğinde olduğu söylenebilir. Özellikle Tekelioğlu tarafından tasarlanan diğer apartmanlı projelerle (Meknçe Sineması, Nergiz Sineması, Talip Sineması) benzer

mimari niteliklere sahiptir. Bu nedenle yapının "mimari" değere sahip olduğu söylenebilir. Dönem özelliklerini taşımasının yanı sıra, Kavaklıdere Sineması'nın kendi benzerleri içinde ön plana çıkan bir kurgusu bulunmaktadır. Bu durum yapının mimari değeriyle ilişkilidir.

Kavaklıdere Sineması, 54 senelik geçmişiyle yıkılmaksızın ve işlev değiştirmeksizin günümüze kadar ulaşmış bir yapı olması sebebiyle, ICOMOS, Mason ve Avrami'nin değer tanımlarında yer alan "tarihsel" değere sahiptir. Aynı zamanda sinema sektörünün tarihsel sürecine tanıklık etmesi ve sürecin getirisiyle beraber Kavaklıdere Sineması'nda çeşitli değişikliklerin yapılması yapının tarihsel değerine katkı sağlamaktadır.

Kavaklıdere Sineması, özellikle İrfan Demirkol'un işlettiği süreç içerisinde birçok film festivaline ev sahipliği yapmıştır. Hatta birçok festivalin ilk kez Kavaklıdere Sineması'nda başlaması, English Heritage'nin değer tanımında yer alan "kültürel", Berra Tüzüğü'nün değer tanımında yer alan "sosyal" değerlere sahip olduğunu göstermektedir. Festivallerin yanı sıra Kavaklıdere Sineması'nda düzenlenen galalar, davetler, film haftaları gibi sosyokültürel etkinlikler yapının kültürel değerine katkı sağlamıştır.

Kavaklıdere Sineması, açıldığı dönemden 1990'lı yıllara kadar "işlevsel ve ekonomik" değere sahip bir yapı olsa da günümüzde bu değerini yitirmiştir. Ancak belge değeri, kimlik değeri, sembolik değer, mimari değer, özgünlük değeri, estetik ve sanatsal değer, anı değeri, tarihsel, kültürel, sosyal değer, teknik-teknolojik değer gibi birçok değere sahip olması nedeniyle işlevsel ve ekonomik durumunun tekrar kazandırılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kavaklıdere Sinemasının Güncel Durumu

2007 yılından bugüne kadar kapalı hâlde olan Kavaklıdere Sineması'nın şimdiye kadar başka bir işlevde kullanılmaması sinemanın yeniden açılmasına dair umutları beslemekteydi. Bu araştırmanın yapılmaya başlandığı tarihte işlevsiz durumda olan sinema, yakın zamanda bir kozmetik firmasına kiralanmıştır. Sinemanın iç mekânında tadilat yapılmıştır. "Tadilatın yalnızca sinemanın giriş katında olduğu görülmekte, diğer katların durumu bilinmemektedir. Girişte yer alan gişe bankosu ve tavana entegre neon aydınlatmalar tadilat sonucu yitirilmiştir." (Tür, 2022). "Mart 2023 tarihiyle birlikte Kavaklıdere Sineması, bir grup sanat üreticisinin bir ara-

ya gelerek oluşturduğu 'Kült' tarafından kültür ve sanat mekânı 'Kült Kavaklıdere' olarak hizmet verecek şekilde yeniden açılacağı duyurulmuştur." (Kılıç, 2023). Kavaklıdere Sineması 15-16 Nisan 2023 tarihinde "Bir Zamanlar Kavaklıdere: Sinemada Buluşalım!" isimli etkinlikle yenilenmeden önce son kez kapılarını açmıştır.

Sonuç

Modern mimarlık yapılarının korunması konusu 1990'lı yıllarda tartışılmaya başlanmıştır. Modern mimarlığın bir miras olarak değerlendirilmesinin oldukça geç bir tarihte olduğu söylenebilir. Bir yapının, miras olarak değerlendirilebilmesi için sahip olduğu değerlerin analizinin yapılması gereklidir. Bu bağlamda yapılan araştırmada, modern mimarlık korunmasına ilişkin değer merkezli koruma yaklaşımı aktarılmıştır. Değer merkezli koruma yaklaşımında tek bir araştırmacının referans alınmasının eksik kalacağı düşünülerek, birden fazla araştırmacı ve kurumun değer tanımlarına yer verilmiştir.

Modern mimarlık mirasının korunması gerekliliği, modern mimarlık yapılarının yıkılması sonucunda doğmuştur. Birçok modern mimarlık yapısı hâlen yıkılmakta veya yanlış müdahalelerle tanınmayacak şekilde değiştirilmektedir. Yapılan müdahaleleri özellikle iç mekân üzerinde gözlemlenmek mümkündür. İç mekân, kullanıcıyla doğrudan ilişki içinde olduğu için sonradan müdahalelere daha açık hâle gelmektedir. Modern mimarlığın korunması zaten çok geç zamanlarda tartışılmaya başlandığı için modern iç mekânlar bu süreçte hızla değişmekte ve geri dönülemez şekilde özgünlüklerini kaybetmektedir. Yapılan araştırma, modern mimarlık mirasının korunması konusunu iç mekân odağıyla ele almıştır.

Sinema sektöründe yaşanan değişimleri, sinema mekânları üzerinden okumak mümkündür. 1990'lı yıllara gelindiğinde, sinema sektöründe film çeşitliliği oldukça artmıştır. Bu nedenle tek salon olarak çözümlenen birçok sinema yapısı, 1990'lı yıllarda bölünmüş ve salonlar çoğaltılmıştır. Kavaklıdere Sineması da bölünen sinemalardan biridir. Kavaklıdere Sineması'nda yapılan değişiklik, sinema sektöründeki gelişmelerin yansımaları olması sebebiyle bir dönem eki olarak ele alınıp korunabilir. Ayrıca 1990'lı yıllarda Kavaklıdere Sineması'nın tadilatını yapan mimar Mustafa Yücesan, sinemanın mimarı Nejat Tekelioğlu'ndan, yapılan değişiklikler için onay almıştır. Bu durum da yapılan değişikliğin dönem eki olarak yorumlanmasını sağlamıştır.

Yapılan bu araştırma Kavaklıdere Sineması'nın korunması noktasına dikkat çekerek belgelenmesine katkı sağlamıştır. Kavaklıdere Sineması'nın değer tespitinin yapılmasıyla beraber, sinemanın korunması için oluşturulması gereken çalışmalara bir altlık görevi üstlenmiştir.

Kaynakça

- Atmaca Çetin, H. (2019). *Reading the modern through hotel interiors of the 1950s: Divan and Çınar Hotels in İstanbul. Yayınlanmamış* (doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Avcı Hosanlı, D. (2022). 1950'lerden sonra değişen yaşam kültürü ve iç mekânları. *Betonart*, 75, (4), 48-56.
- Bayraktar, N. (2016). Başkent Ankara'da Cumhuriyet sonrası yaşanan büyük değişim: modern yaşam kurgusu ve modern mekânlar. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 67-80.
- Bayraktar, N. (2017). *Vedat Dalokay-Nejat Tekelioğlu. Ankara'da İz Bırakan Mimarlar* web sitesinden erişildi: <https://www.ankaradaizbirakanmimarlar.com/02-dalokay-tekelioglu>
- Can, Ö. C. (2018). *Ankara'da kamusal alanlardaki seramik duvar panoları* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dinçay, D. (2014). *1960-2010 yılları arasında İstanbul kentli konut iç mekân düzenlemelerini Türk sineması üzerinden okumak*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Evren, B. (1984, Aralık). Sinema ortamındaki kriz. *Gelişim Sinema Dergisi*, 3, 4.
- Evren, B. ve Karadoğan, A. (2008). *Sinemada son adam: maaşlı Ramazan Çetin Ankara sinemaları tarihi* (1.Baskı). Ankara: Dünya KİV Yayınları.
- Gökmen, S. (1973). *Bugünkü Türk sineması*. İstanbul: Fetih Yayınevi.
- ICOMOS (2013). *ICOMOS Türkiye mimari mirası koruma bildirgesi*. ICOMOS web sitesinden erişildi: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf
- Jenks, C. (2011). *The story of post - modernism* (1.Baskı). Trento: John Wiley & Sons.
- Kaşlı, B. (2009). *İstanbul'da yeniden işlevlendirilen korumaya değer endüstri yapıları ve iç mekân müdahaleleri: Santral İstanbul örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Karakaya, M. (2014). *Ankara 1930-1960*. Ankara: T.C. Başbakanlık Basım Yayım Enformasyon Genel Müdürlüğü.
- [Kavaklıdere Sineması Kesit fotoğrafı]. (1965). Dijital Koleksiyon (SMB243). Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM), Ankara.

- Kaymaz, E. (2019). *An architectural history of the movie theaters in Ankara*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Kılıç, H. (2023). Kavaklıdere Sineması 16 yıl sonra açılıyor. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/kavaklidere-sineması-16-yıl-sonra-aciliyor-42251811>
- Madran, E. (2006). Modern mimarlık ürünlerinin belgelenmesi ve korunması süreci için bazı notlar. *Mimarlık*, 332. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DeergiSayi=50&RecID=1207>
- Mason, R. ve Avrami, E. (2000). *Heritage values and challenges of conservation planning. management planning for archaeological sites*. Corinth: Getty Conservation Institute and Loyola Marymount University.
- Mason, R. (2006). Theoretical and practical arguments for values-centered preservation. *CRM: The Journal of Heritage Stewardship*, 3(2), 21-48.
- Özön, N. (1961). *Türk sinema tarihi*. İstanbul: Artist Reklam Ortaklığı.
- Polat, E. ve Can, C. (2008). Modern mimarlık mirası kavramı: tanım ve kapsam. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 3, 177-186.
- Riegl, A. (2015). *Modern anıt kültürü*. İstanbul: Daimon Yayınları.
- Scognsmillo, G. (1987). *Türk sinema tarihi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Şenol Cantek, F. (2020). *Yabanlar ve yerliler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şenyapılı, Ö. (1970). Ankara 70. *Mimarlık Dergisi*, 77, 24-44.
- Şumnu, U. (2018). *Mimarlar ve apartmanları: Ankara'da konut ve barınma kültüründen örnekler*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Şumnu, U. (2020). Nejat Tekelioğlu'nun sinemalı apartmanları: Talip ve Başkent (Kavaklıdere). N. Bayraktar (Ed.). *Vedat Dalokay - Nejat Tekelioğlu içinde* (s. 113-136). <https://kupeople.s3.eu-west-1.amazonaws.com/cdn/files/VEKAM/Ankara%E2%80%99da+iz+b%C4%B1rakan+mimarlar-2+Vedat+Dalokay+-+Nejat+Tekelio%C4%9Flu.pdf>
- [Talip Sineması Kesit fotoğrafı]. (1969). Dijital Koleksiyon (SMB244). Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM), Ankara.
- Tanyer, T. (2019). Sinemalarımız. F. Şenol Cantek (Ed.). *İcad edilmiş şehir: Ankara içinde* (s. 381-431). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanyer, T. (2020). *Ayrancı'nın sineması: Çankaya*. <https://ayrancim.org.tr/?tag=cankaya-sineması>
- Tür, A. N. (2022). *Kavaklıdere Sineması'nın sessiz direnişi ve bugünü*. <https://www.lavarla.com/kavaklidere-sinemasinin-sessiz-direnisi-ve-bugunu/>